

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗШУКУ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ОБЛІКУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ІНСПЕКЦІЇ І УХИЛЯЮТЬСЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ

Халимон С.І., к. ю. н.

*Чернігівський юридичний коледж Державного департаменту
України з питань виконання покарань*

У статті здійснено аналіз проблем організації розшуку осіб, які ухиляються від відбування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Констатовано, що в нинішніх умовах закріплення досягнутих результатів реформування Державної кримінально-виконавчої служби України співробітники ДКВСУ та Міністерства внутрішніх справ не завжди вірно орієнтуються в питаннях взаємодії при організації та здійсненні розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання.

Ключові слова: розшук, кримінально-виконавча інспекція, органи внутрішніх справ, ухилення від відбування покарання; засуджені до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі.

Халимон С.И. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РОЗЫСКА ЛИЦ, НАХОДЯЩИХСЯ НА УЧЕТЕ УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ИНСПЕКЦИИ И УКЛОНЯЮЩИХСЯ ОТ ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЙ / Черниговский юридический колледж Государственного департамента Украины по вопросам исполнения наказаний, Украина.

В статье осуществлен анализ проблем организации розыска лиц, которые уклоняются от отбывания наказаний, не связанных с лишением свободы. Констатировано, что в современных условиях закрепления достигнутых результатов реформирования Государственной уголовно-исполнительной службы Украины, сотрудники ГУИСУ и Министерства внутренних дел не всегда верно ориентируются в вопросах взаимодействия при организации и осуществлении розыска лиц, которые уклоняются от отбывания уголовного наказания.

Ключевые слова: розыск, уголовно-исполнительная инспекция, органы внутренних дел, уклонение от отбывания наказаний; осужденные к наказаниям, не связанным с лишением свободы.

Halimon S.I. ACTUAL PROBLEMS OF SEARCH OF PERSONS BEING ON REGISTRATION IN CRIMINAL-EXECUTIVE INSPECTION WHO EVADE FROM SERVING SENTENCE / Chernigiv Law College of the State Penitentiary Department of Ukraine, Ukraine

The article is dedicated to analysis of search problems concerning convicts to non-custodial sanctions. It is determined that nowadays mutual activity of penitentiary personnel and that of bodies of internal affairs concerning search of convicts to non-custodial sanctions needs improving.

Key words: search, criminal-executive inspection, bodies of internal affairs, evasion of serving punishments, convicts to non-custodial sanctions.

Розбудова демократичної правової держави потребує удосконалення організації процесу виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Державна кримінально-виконавча служба України є одним із основних органів державної влади, який здійснює єдину державну політику у сфері виконання кримінальних покарань. Відповідно до ч.1 ст.11 Кримінально-виконавчого Кодексу України (далі – КВК України) одним з органів виконання кримінальних покарань є кримінально-виконавча інспекція (далі – КВІ). Важливим завданням Державної кримінально-виконавчої служби є запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Одним із злочинів, що посягає на суспільні відносини у сфері правосуддя в частині встановленого порядку виконання вироку суду, є ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст.389 Кримінального кодексу України). Ухилення від відбування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, тягне за собою порушення одного із основних принципів кримінального права – невідворотності кримінальної відповідальності. Л.В. Багрій-Шахматов пише про те, що порушення принципу невідворотності, непослідовність його реалізації істотно знижують авторитет і силу кримінального закону, негативно позначаються на всій системі боротьби зі злочинністю [1, 23].

Актуальність статті обумовлюється статистичними даними Управління кримінально-виконавчої інспекції Державного департаменту України з питань виконання покарань (далі – ДДУПВП) щодо кількості осіб, які ухиляються від відбування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та інших кримінально-правових заходів.

Станом на 1 вересня 2010 року в територіальних підрозділах кримінально-виконавчої інспекції ДДУПВП у розшуку перебувало 1062 засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Кількість осіб даної категорії останнім часом постійно збільшується. Так, на кінець 2001

року в розшуку знаходилося 88 засуджених, у 2002 році – 180, 2003 – 362, 2004 – 608, 2005 – 1416, 2006 – 1609, 2007 – 1539, 2008 – 1454 та 2009 – 1202. Кількість осіб, які ухиляються від відбування покарань, у відсотках відносно кількості осіб, які перебувають на обліках КВІ, є досить значним, станом на 1 липня 2010 року на обліку КВІ перебувало 160 606 осіб. У розшуку, як вже зазначено, перебуває 1062 особи, або 0,66%. Така ситуація не може не викликати занепокоєння і потребує негайного вирішення.

Дослідження показують, що в нинішніх умовах закріплення досягнутих результатів реформування Державної кримінально-виконавчої служби України співробітники ДКВСУ та Міністерства внутрішніх справ не завжди вірно орієнтуються в питаннях взаємодії при організації та здійсненні розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання. Тому є декілька причин. По-перше, навіть наявна невелика кількість спеціальної літератури з даної проблематики в практиці майже не використовується. По-друге, сама специфіка функцій вказаних підрозділів істотно ускладнює вирішення проблеми інтенсифікації і забезпечення високої ефективності комплексного використання їх можливостей. По-третє, в навчальних закладах ДКВСУ та МВС обсяг матеріалу, що викладається, з питань взаємодії силових структур недостатній.

Кримінально-виконавчим законодавством України, зокрема ч.1 ст.31, ч.5 ст.41, ч.1 ст.164 КВК України передбачено, що кримінально-виконавча інспекція організовує початковий розшук засуджених, місцезнаходження яких невідоме, та надсилає матеріали до органів внутрішніх справ для оголошення розшуку таких засуджених.

Відповідно до ч.9 ст.10 Закону України «Про міліцію» до основних обов'язків міліції відноситься розшук осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання [2]. З огляду на це можна констатувати, що законодавчо питання щодо здійснення розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, урегульоване. Чітко передбачені дії кримінально-виконавчої інспекції та органів внутрішніх справ при здійсненні розшуку осіб зазначеної категорії. Однак при цьому виникає ряд труднощів у практичній реалізації розшуку засуджених, які ухиляються від відбування покарань. Спробуємо знайти відповідь, у чому ж полягають ці труднощі.

Фактично не виникало жодних проблемних питань при організації розшуку, поки був чинним наказ МВС України від 29.07.2002 №765, яким було чітко передбачено порядок оголошення в розшук засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Зокрема, пунктом 9.2.4 даного наказу передбачалось, що підставами для заведення розшукової справи є: подання кримінально-виконавчої інспекції про необхідність розшуку засуджених до кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, місцезнаходження яких невідоме.

Відповідно до пункту 9.2.6 наказу працівник, який здійснює розшук, водночас з постановою про заведення розшукової справи заповнює інформаційно-статистичну картку. Управлінням інформаційних технологій ГУМВС інформація про розшукуваних осіб вноситься до бази даних автоматизованої інформаційно-пошукової системи (АІПС) і каналами електронної пошти направляється до Департаменту інформаційних технологій (ДІТ) при МВС України.

На жаль, даний наказ втратив силу, його замінив наказ МВС України від 05.01.2005 № 3 «Про затвердження Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих групів» [3].

У пункті 4 наказу МВС України від 05.01.2005 №3 зазначено, що Департамент громадської безпеки МВС України відповідно до наказу МВС України від 20.10.2003 №1212 «Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі внутрішніх справ України» [4] забезпечує розшук осіб, які засуджені до кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, місцезнаходження яких невідоме і які за поданням кримінально-виконавчої інспекції підлягають розшуку. Однак порядок оголошення осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, у розшук та заведення розшукових справ за поданням кримінально-виконавчої інспекції чітко не визначений ні наказом МВС України від 05.01.2005 №3, ні наказом МВС України від 20.10.2003 №1212, ані іншими нормативно-правовими актами МВС України.

В Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомої трупів, затвердженій наказом МВС України від 05.01.2005 № 3, у розділі 7 зазначено, що підставами для заведення оперативно-розшукової справи (далі – ОРС) є постанова слідчого, прокурора, ухвала суду, постанова судді про оголошення розшуку обвинуваченого, підсудного, особи, яка ухиляється від відбування кримінального покарання, і жодного слова про подання кримінально-виконавчої інспекції.

Підставою для заведення розшукової справи є матеріали початкових розшукових заходів, зібрані працівником карного розшуку, з його рапортом та резолюцією начальника або уповноваженої особи. І також, як у попередньому випадку, жодного слова про подання кримінально-виконавчої інспекції.

З набуттям чинності вказаного наказу виникли значні труднощі з оголошенням засуджених у розшук, оскільки окремі територіальні органи внутрішніх справ повертали відповідні матеріали кримінально-виконавчої інспекції без оголошення засуджених у розшук, посилаючись на наказ МВС України від 05.01.2005 №3.

У ряді територіальних управлінь ДДУПВП дане питання порушувалось перед керівництвом УМВС, ГУМВС в областях.

На обласному рівні вирішити це питання можливо, але воно не буде єдиним для всієї країни, і в кожній області розшук осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, за поданням кримінально-виконавчої інспекції буде здійснюватися по-різному. Наприклад, у Дніпропетровській області оголошенням у розшук і заведенням розшукових справ займаються підрозділи карного розшуку органів внутрішніх справ, а вже потім передоручають розшук іншим службам ОВС. У Донецькій області оголошенням у розшук і заведенням розшукових справ займаються дільничні інспектори міліції.

Здійснивши аналіз законодавчих актів, які регламентують діяльність оперативних підрозділів ОВС, ми дійшли наступного висновку. Відповідно до положень Закону України «Про міліцію» від 20.12.1990 органи кримінальної міліції організовують і здійснюють розшук осіб, які переховуються від органів дізнання, слідства і суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, передбачених законодавством (ст.10), мають право затримувати і тримати в спеціально відведених для цього приміщеннях: осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, обвинувачених, які переховуються від дізнання, слідства чи суду, засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання, – на строки і в порядку, передбаченими законом (ст.11). Крім того, відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ підставою для проведення оперативно-розшукових заходів є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів про осіб, які переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання (ч.1 ст.9).

Отже, відносно осіб, які ухиляються від відбування покарань, приводом і підставою проведення оперативно-розшукових заходів буде інформація, направлена начальником КВІ про засудженого, який ухиляється від відбування покарання. Враховуючи, що співробітники оперативних підрозділів ОВС є також органом дізнання (ст. 101 КПК України), то прийняття рішення про оголошення розшуку даної категорії засуджених у розшук є їх компетенцією.

Проте поки, на жаль, начальники територіальних підрозділів ОВС при вирішенні даного питання не завжди йдуть на зустріч співробітникам КВІ.

Наприклад, російські колеги цю проблему вирішують через взаємодію суду з КВІ. Виноситься постанова про оголошення в розшук вказаної категорії засуджених, і на її підставі вже оперативні підрозділи ОВС здійснюють їх розшук [5, 42]. Однак, на нашу думку, це не зовсім вірний вихід із ситуації, адже законодавчо визначені приводи та підстави для заведення ОРС і непотрібно вигадувати будь-які схеми для вирішення спільного завдання – розшуку особи, яка ухиляється від відбування покарання.

Таким чином, для чіткого врегулювання організації розшуку осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, на нашу думку, необхідно внести зміни до ч.1 ст.31, ч.5 ст.41, ч.1

ст.164 КВК України в частині направлення кримінально-виконавчою інспекцією подання про оголошення в розшук засуджених до суду або вирішувати питання з Міністерством внутрішніх справ України про внесення відповідних змін до наказу МВС України від 05.01.2005 №3.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багрий-Шахматов Л.В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации / Багрий-Шахматов Л.В. – Одесса: АО БАХВА, 1996. – 192 с.
2. Про міліцію: Закон України від 20. грудня 1990 року / Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
3. Про затвердження Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невпізнаних трупів: Наказ МВС України від 05 січня 2005 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0963-09>.
4. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі внутрішніх справ України / Наказ МВС України від 20 жовтня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 47. – Ст. 68.
5. Елизаров А.Б. Проблемы правового регулирования розыска и привода лиц, подконтрольных уголовно-исполнительной инспекции ФСИН России / А.Б. Елизаров, Л.Е. Щетнев // Вестник Владимирского юридического института – №2(7) – 2008 – С. 41-44.

УДК 343.34

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ САНКЦІЇ СКРІЗЬ ПРИЗМУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Хряпінський П.В., д.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті виокремлюються та досліджуються санкції у взаємозв'язку із дуалістичною природою кримінальної відповідальності.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, правова норма, заохочувальна санкція, виключення, звільнення, пом'якшення кримінально-правового обтяження.

Хряпинский П.В. УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ САНКЦИИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье выделяются и исследуются санкции в связи с дуалистической природой уголовной ответственности.

Ключевые слова: уголовная ответственность, правовая норма, поощрительная санкция, исключение, освобождение, смягчение уголовно-правового обременения.

Khriapinskiy P.V. CRIMINAL SANCTIONS THROUGH THE PRISM OF CRIMINAL RESPONSIBILITY / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article singled out and investigated the sanctions in connection with the dualistic nature of criminal responsibility.

Key words: criminal liability, the legal norm, incentive sanction, exclusion, exemption, mitigation of criminal legal encumbrances.

У доктрині кримінального права абсолютно домінує погляд на кримінально-правову санкцію як на засіб державного примусу, що визначає вид та розмір покарання за злочин, передбачений у диспозиції [1, 48; 2, 25]. Витоки цієї концепції ґрунтуються на гіперболізації з величезного розмаїття засобів забезпечення правового регулювання виключно примусового впливу, що застосовується до правопорушника. Утім, слід підтримати погляди Т.А. Денисової та Ю.В. Філея, що «санкція» – це багатозначне поняття, яке має безліч варіацій і значенневих відтінків [3, 33]. Санкцію неможливо розглядати поза структурою правової норми. Криміналісти по-різному бачать структуру кримінально-правової норми. Так, традиційною